

Vyberáme pre vás

Traumatizácia v detstve a schizofrénia

Konspekt článku: The Relationship between Childhood Trauma and Schizophrenia. Symptoms Severity at Zagazig University Hospitals

Asaad Abd El Rahman Shalanda, Amira Mohamed Youssef,
Rehab Saeed Mahdy, Alaa Elsayed Mohamed Zayed

The Egyptian Journal of Hospital Medicine (October 2019) Vol. 77 (3), Page 5114-5120

Poznámka na úvod

Výskumný tím pri Pro mente sana, Bratislava v prepojení a spolupráci s OUSHI – Olomouc University Social Health Institute skúma súvislosti medzi traumatizáciou v detstve, vzťahovou väzbou a zdravím. Prvé získané dáta od reprezentatívnej vzorky dospelého obyvateľstva SR sme publikovali v predchádzajúcom čísle tohto časopisu (Kaščáková, N., et al Traumatizácia v detstve a zdravie v dospelosti). Naším ďalším zámerom o.i. je získať dáta od ľudí s unipolárnymi depresiami a bipolárnymi afektívnymi poruchami a tiež od pacientov so schizofrénnymi ochoreniami. Pri štúdiu literatúry sme sa dostali k zaujímavým zisteniam týkajúcich sa traumatizácie v detstve ľudí s diagnózou schizofrénia. Rozhodli sme sa ponúknuť jeden z článkov vo forme konspektu, do ktorého vybrala podstatné informácie Mgr. Martina Petriková. Ponechali sme pre záujemcov aj odkazy na literatúru. V súvislosti s témou snád' stojí za zmienku, že Bleulerova škola už celé storočie rozlišuje primárne a sekundárne symptómy a potom ešte základné a akcesórne a že Manfred Bleuler publikoval v roku 1972 rozsiahlu monografiu, ktorej názov v slovenčine by bol „Schizofrénne psychické poruchy vo svetle dlhodobých klinických a rodinných kazuistík“, išlo o vzorku 208 pacientov s diagnózou schizofrénia, ktorých lognitudinálne sledoval 23 rokov. V dôkladných rodinných a osobných anamnézach zaznamenal, že zlé rodinné pomery a zlé zaobchádzanie v detstve zhoršovali priebeh porúch. V tejto aj v ďalších prácach zdôrazňoval, že aj pri vzniku a priebehu tejto poruchy hrá rolu nielen heredita ale aj nepriaznivá životná skúsenosť a životné udalosti. Na základe jeho zistení rozpracovali ďalší autori model vulnerability a stresu pri schizofréniiach.

Autor poznámky: prof. MUDr. Jozef Hašto, Pro mente sana, Bratislava, e-mail: j.hasto.tn@gmail.com

Schizofrénia je závažné, komplexné psychiatrické ochorenie charakterizované nedostatkom prejavov citov a emoционаality a zmenami v myslení, vnímaní a správaní. U mnohých pacientov sú prítomné bludy a halucinácie, taktiež aj nesprávne chápanie reality (1). Traumatizácia v detstve je jedným z environmentálnych faktorov, ktoré zvyšujú riziko vzniku tohto ochorenia (2). Nedávne štúdie potvrdili zvýšený výskyt traumatizujúcich zážitkov z detstva u pacientov so schizofréniou (3,4). Ďalšie poznatky potvrdzujú súvislosti medzi nepriaznivými zážitkami z detstva a zvýšenou psychopatológiou, symptomatológiou a kognitívnymi deficitmi (5, 6), zvýšeným výskytom psychózy (7), general multifunctioning (8) a častejšou hospitalizáciou (9).

Výskumná vzorka a metódy

Štúdia prebiehala na psychiatrickom oddelení Univerzitetnej nemocnice v Zagazig na 104 schizofrenických pacientoch (priemerný vek 35,5 rokov, 79,8 % mužov). Testovacia procedúra pozostávala z týchto krokov:

- 1) semi-štruktúrovaný rozhovor na zistenie sociodeografických údajov;
- 2) štruktúrované klinické interview SCID-I;
- 3) štandardizované klinické interview PANSS na posúdenie prítomnosti pozitívnych a negatívnych príznakov schizofrénie a všeobecnej psychopatológie za posledných 7 dní. (10, 11);
- 4) dotazník ACE-IQ (Adverse Childhood Experiences – International Questionnaire), ktorý deteguje traumatizujúce skúsenosti z detstva a delí ich do 13 kategórií: fyzické a emočné týranie, sexuálne zneužívanie, násilie medzi členmi domácnosti, starostlivosť o člena rodiny, ktorý je fyzicky alebo psychicky chorý, mal samovražedné sklony, bol odsúdený do väzenia, dysfunkcie rodiny ako je smrť jedného alebo oboch rodičov, rozvod alebo odlúčenie rodičov, emočné a fyzické zanedbávanie, zneužívanie alkoholu a návykových látok v rodine, kolektívne násilie, šikanovanie (12).

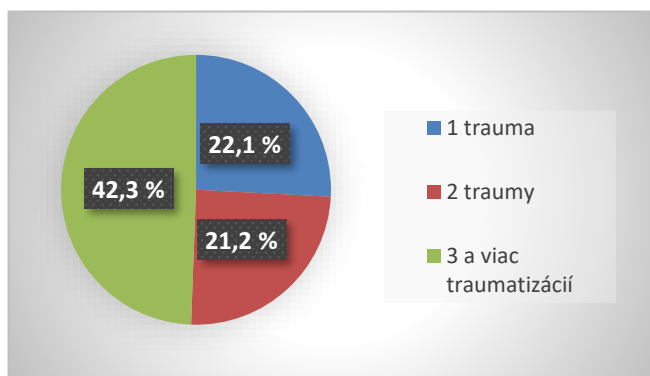
Výsledky

V tabuľke 1 uvádzame deskriptívne rozloženie dát vo vzorke.

Tabuľka 1. Sociodemografické charakteristiky súboru.

	n	%
Pohlavie		
muži	496	48,7
ženy	522	51,3
Vek		
18-24 r.	110	10,8
25-34 r.	187	18,4
35-44 r.	199	19,5
45-54 r.	166	16,3
55-64	168	16,5
65 a viac	188	18,5
Spôsob života		
s manželom/manželkou	551	54,1
s partnerom/kou bez manželského zväzku sami	120	11,8
s rodičmi	162	15,9
185	18,2	
Dosiahnuté vzdelanie		
základné	137	13,5
SOU bez maturity	272	26,7
Stredná škola s maturitou	382	37,5
vysokoškolské	227	22,3
Ekonomická aktivita		
zamestnaný	557	54,7
podnikateľ, SZČO	83	8,2
v domácnosti, aj mat. dovolenka	35	3,4
nezamestnaný	36	3,5
študent	60	5,9
invalidný dôchodca	19	1,9
starobný dôchodca	228	22,4

Traumatizujúce zážitky z detstva sa potvrdili u 89 (85,6 %) respondentov. Početnosť traumatizujúcich zážitkov podľa ACE-IQ uvádzame v grafe 1.

Graf 1. Početnosť traumatizácie podľa ACE-IQ (n=89).

Tabuľka 2 uvádza najčastejšie formy traumatizácie v detstve podľa ACE-IQ. Najčastejšou formou traumatizácie bolo násilné správanie člena v domácnosti voči matke alebo niekomu v domácnosti (49,1 %) emočné zanedbávanie (36,5 %), absencia jedného alebo oboch rodičov, odlúčenie rodičov alebo rozvod (22,1 %).

Sociodemografické rozdiely medzi skupinami respondentov s a bez traumatizácie v detstve sú uvedené v tabuľke 3. Štatisticky významný rozdiel medzi respondentmi s traumou a bez traumy sa potvrdil vo vzdelaní ($p \leq 0,001$) a mieste bydliska ($p \leq 0,001$). Výsledky teda naznačujú, že výskyt traumatizácie súvisí s nízkou úrovňou vzdelania a miestom bydliska na vidieku.

Rozdiely v prítomnosti príznakov schizofrénie medzi skupinami s a bez traumatizujúcich zážitkov z detstva sú uvedené v tabuľke 4. Významný rozdiel vo výskyte traumy sa potvrdil medzi pacientmi s a bez pozitívnych príznakov (PANSS). Výsledky štatistickej analýzy potvrdili, že 3 a viac zážitkov traumatizácie podľa ACE-IQ súvisí s väčším výskytom pozitívnych príznakov schizofrénie podľa PANSS (tab. 5).

Tabuľka 2. Výskyt nepriaznivých zážitkov z detstva vo výskumnej vzorke podľa ACE-IQ (n = 104).

Kategórie	n = 104
Telesné týranie	21 (20,2 %)
Emočné týranie	20 (19,2 %)
Kontaktné sexuálne zneužívanie	13 (12,5 %)
Abúzer alkoholu a/alebo drog v domácnosti	9 (8,7 %)
Väznenie člena domácnosti	4 (3,8 %)
Niekoľko v domácnosti depresívny, duševne chorý inštitucionalizovaný alebo suicidálny	22 (21,2 %)
Matka a/alebo niekto v domácnosti bol vystavený násiliu	51 (49,1 %)
Jeden alebo žiadni rodičia, odlúčenie alebo rozvod rodičov	23 (22,1 %)
Emočné zanedbávanie	38 (36,5 %)
Telesné zanedbávanie	17 (16,3 %)
Šikanovanie	11 (10,6 %)
Násilie v spoločnosti	16 (15,4 %)
Kolektívne násilie	0 (0,0 %)
Total:	
Priemer (smerodajná odchýlka)	2,4 (1,7)
Medián (rozsah)	2 (0 - 6)

Tabuľka 3. Porovnanie pacientov s a bez traumatizácie v detstve vzhľadom na sociodemografické charakteristiky.

Sociodemografické charakteristiky	Pacienti bez traumatizácie v detstve podľa ACE-IQ (n = 15)	Pacienti s traumatizáciou v detstve podľa ACE-IQ (n = 89)	Test signifikancie	P
Vek:			T 0,2	0,8
Priemer (smerodajná odchýlka)	36,1 (11,5)	35,4 (9,4)		
Pohlavie:			χ^2 0,5	0,4
Muži	13 (86,7 %)	70 (78,7 %)		
Ženy	2 (13,3 %)	19 (21,3 %)		
Status:			χ^2 1,3	0,8
Slobodný/á	6 (40,0 %)	50 (59,3 %)		
Ženatý/ Vydatá	8 (53,3 %)	24 (26,9 %)		
Rozvedený/á; Vdovec/vdova	1 (6,7 %)	15 (16,8 %)		
Vzdelanie:			χ^2 50,8	≤0,001 HS
Analfabet, písanie a čítanie	0 (0,0 %)	8 (9,0 %)		
Primary; Preparatory education	1 (6,7 %)	28 (31,5 %)		
Secondary; High	14 (93,3 %)	53 (59,5 %)		
Zamestnanie:			χ^2 0,6	0,4
Zamestnaný/á	5 (33,3 %)	21 (23,6 %)		
Nezamestnaný/á	10 (66,7 %)	68 (76,4 %)		
Miesto bydliska:			χ^2 16,9	≤0,001 HS
Mesto	11 (73,3 %)	19 (21,4 %)		
Vidiak	4 (26,7 %)	70 (78,6 %)		

*Poznámka: S = štatisticky signifikantný rozdiel

Tabuľka 4. Porovnanie pacientov s a bez traumatizácie v detstve v PANSS.

Príznačky	Pacienti bez traumatizácie v detstve podľa ACE-IQ (n = 15)	Pacienti s traumatizáciou v detstve podľa ACE-IQ (n = 89)	Test signifikancie	P
Pozitívne PANSS:			T 2,7	0,04 S
Priemer (smerodajná odchýlka)	14 (5,7)	20 (5)		
Medián (rozsah)	15 (7 - 27)	20 (9 - 31)		
Negatívne PANSS:			T 0,2	0,8
Priemer (smerodajná odchýlka)	19,3 (8,5)	18,9 (6,8)		
Medián (rozsah)	18 (7 - 32)	17 (9 - 37)		
Celkovo PANSS:			T 0,3	0,7
Priemer (smerodajná odchýlka)	34,3 (9)	33,7 (6,9)		
Medián (rozsah)	36 (18 - 49)	33 (23 - 59)		

*Poznámka: S = štatisticky signifikantný rozdiel

Tabuľka 5 Súvislosti medzi celkovým skóre v ACE-IQ a PANSS u respondentov s traumatizujúcimi zážitkami v detstve.

Príznaky	ACE-IQ			F	P
	1 trauma (n = 23)	2 traumy (n = 22)	≥3 traumy (n = 44)		
Pozitívne PANSS:				2,6	0,04 S
Priemer (smerodajná odchýlka)	15,5 (4,8)	15 (5,1)	* 17,5 (4,8)		
Medián (rozsah)	15 (7 -24)	14,5 (7-27)	17 (7 - 31)		
Negatívne PANSS:				0,5	0,7
Priemer (smerodajná odchýlka)	18 (6,4)	19,8 (8,3)	19 (7,6)		
Medián (rozsah)	18 (9 - 3)	16,5 (10 - 37)	17 (12 - 36)		
Celkovo PANSS:				0,5	0,7
Priemer (smerodajná odchýlka)	31,9 (5,6)	34 (7,8)	34,4 (7,1)		
Medián (rozsah)	32 (23 - 41)	33 (24 - 59)	34 (23 - 57)		

*Poznámka: S = štatisticky signifikantný rozdiel

Diskusia

Cieľom práce bolo u 104 schizofrenických pacientov posúdiť súvislosti medzi ranými traumatizujúcimi zážitkami a schizofréniou.

85,6 % schizofrenických pacientov zažilo minimálne 1 typ traumatizácie v detstve. Len 14,4 % schizofrenických pacientov neudávalo zážitky traumatizácie v detstve. Vysoký výskyt traumatizácie v detstve u schizofrenických pacientov potvrdili aj viaceré štúdie (2, 3, 4, 5, 7, 13, 14, 15, 16).

Vo výskume schizofrenie dospelých respondentov Rosenberg a kol. (9) zistili, že iba 14 % respondentov nezažili žiadne nežiaduce udalosti v detskom veku, zatiaľ čo 18 % referovalo o jednom incidente, 22 % uvádzalo dva incidenty a 46 % malo tri alebo viac nepriaznivých zážitkov z detstva. Fyzické týranie (56 %) bolo najčastejším typom nepriaznivých udalostí v detstve, po ktorom nasledovalo svedectvo o násilí rodičov (49 %), odlúčenie alebo rozvod (36 %), sexuálne zneužívanie detí (34 %) a psychické ochorenie rodičov (21 %). Read et al. (17) preskúmali 51 štúdií uskutočnených v rokoch 1987 až 2005, ktoré odhalili zvýšenú úroveň sexuálneho a fyzického násillia medzi psychotickými pacientmi počas dospievania: sexuálne zneužívanie (48 % žien a 28 % mužov) a fyzické týranie (48 % žien a 50 % mužov).

Vysokú prevalenciu detskej traumatizácie v štúdií (85,6 %) možno podľa autorov vysvetliť skúmaním prítomnosti viacerých typov zlého zaobchádzania a skúseností detí (13 kategórií). Okrem toho sa štúdie chorých na schizofréniu od populačných líšia v mnohých metodických aspektoch, napríklad pri definovaní týrania, zneužívania alebo skúmaných druhoch traumy. Štúdie preto nie sú z dôvodu týchto faktorov porovnateľné (18).

Zvýšený výskyt domáceho násillia v Egypte možno vysvetliť v dôsledku toho, že stále prevláda násillné správanie voči ženám, najmä v nízkom sociálno-ekonomickom postavení a pri všeobecne akceptovanej kultúrnej praxi. Okrem

toho sa zdá, že ochrana pred domácim násillím, ktorú poskytujú zákon a vládne organizácie v Egypte, sú v porovnaní s niektorými inými národmi stále nedostačujúce. Miera uvádzaného sexuálneho zneužívania je v tomto výskume nízka, čo je pravdepodobne spôsobené kultúrnymi tabu a stigmatizáciou sexuálneho zneužívania detí (19). Pokiaľ ide o socio-demografické údaje v prípade schizofrenie s traumou/bez traumy, v tejto štúdií sa vyskytli vysoko štatisticky významné rozdiely medzi pacientmi s traumatizáciou v detskom veku a bez nej ($p < 0,001$). Traumatizácia z detstva súvisí s nízkou úrovňou vzdelania a spôsobom života na vidieku. Nepotvrdili sme však významné rozdiely týkajúce sa iných sociálno-demografických charakteristík, ako sú pohlavie, rodinný stav a zamestnanie medzi pacientmi s a bez traumatizácie v detstve. Jedným z možných vysvetlení zistenia podľa autorov je, že sociálno-ekonomický status a úroveň vzdelania vo vidieckych regiónoch je oproti mestám nižšia. Výsledkom je, že rodičia sú viac zaneprázdnení a nemajú dostatok času na starostlivosť o deti.

Pokiaľ ide o vzťah medzi detskou traumou a schizofrenickými symptómami, táto štúdia ukazuje, že pacienti s nepriaznivými zážitkami v detstve sú významne asociovaní s pozitívnymi symptómami ako pacienti bez traumatizujúcich zážitkov. Tiež sa potvrdilo, že ťažké detské traumy (celkové skóre ACE $\geq$ 3traumy) sú spojené so závažnejšími pozitívnymi symptómami ochorenia. Tieto výsledky sa zhodujú s inými štúdiami (3, 5, 20, 21). Niektoré štúdie odhalili dôležitý vzťah medzi výskytom viacnásobných traumatizácií u detí ($\geq$ 4 traumy) a výskytom psychózy, najmä sluchových halucinácií (18, 22).

Záver

Výskum potvrdil, že schizofrenní pacienti majú zvýšený výskyt traumatizujúcich zážitkov z detstva. Traumatizácia v detstve koreluje s výskytom pozitívnych symptómov schizofrenie, najmä pri troch a viac traumatizujúcich zážitkoch.

Literatúra

1. **American Psychiatric Association:** Diagnostic and statistical manual of mental disorders, Fifth Edition. Washington, DC: American Psychiatric Association. BMC Med, 2013, 17, 133-137.
2. **Baudin G., Godin O., Lajnef M., Aouizerate B., Berna F., Brunel L., Dubreucq J.:** Differential effects of childhood trauma and cannabis use disorders in patients suffering from schizophrenia. Schizophrenia research, 2016, 175(1-3): 161-167.
3. **Schalinski I., Breinlinger S., Hirt V., Teicher M., Odewald M., Rockstroh B.:** Environmental adversities and psychotic symptoms: The impact of timing of trauma, abuse, and neglect. 2017, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov>
4. **Bonoldi I., Simeone E., Rocchetti M., Codjoe L., Rossi G., Gambi F., Fusar-Poli P.:** Prevalence of self-reported childhood abuse in psychosis: a meta-analysis of retrospective studies. Psychiatry research, 2013, 210(1): 8-15.
5. **Duhig M., Patterson S., Connell M., Foley S., Capra C., Dark F., Scott J.:** The prevalence and correlates of childhood trauma in patients with early psychosis. Australian & New Zealand Journal of Psychiatry, 2015, 49(7): 651-659.
6. **Schalinski I., Teicher M.H., Carolus A.M., Rockstroh B.:** Defining the impact of childhood adversities on cognitive deficits in psychosis: an exploratory analysis. Schizophrenia research, 2018, 192: 351-356.
7. **Alvarez M.J., Roura P., Osés A., Foguet Q., Sola J., Arrufat F.X.:** Prevalence and clinical impact of childhood trauma in patients with severe mental disorders. The Journal of nervous and mental disease, 2011, 199(3): 156-161.
8. **Yung A.R., Cotter J., Wood S.J., McGorry P., Thompson A.D., Nelson B., Lin A.:** Childhood maltreatment and transition to psychotic disorder independently predict long-term functioning in young people at ultra-high risk for psychosis. Psychological medicine, 2015, 45(16): 3453-3465.
9. **Rosenberg S.D., Lu W., Mueser K.T., Jankowski M.K., Cournos F.:** Correlates of adverse childhood events among adults with schizophrenia spectrum disorders. Psychiatric Services, 2007, 58(2): 245-253.
10. **Kay S.R., Fiszbein A., Opler L.A.:** The positive and negative syndrome scale (PANSS) for schizophrenia Schizophrenia bulletin, 1987, 13(2): 261-276.
11. **Peralta V.M., Cuesta M.Z.:** Validation of positive and negative symptom scale (PANSS) in a sample of Spanish schizophrenic patients. Actas luso-espanolas de neurologia, psiquiatria y ciencias afines, 1994, 22(4): 171-177.
12. **World Health Organization:** Adverse Childhood Experiences International Questionnaire (ACE-IQ). https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/activities. 2014.
13. **Andrianarisoa M., Boyer L., Godin O., Brunel L., Bulzacka E., Aouizerate B., Dubreucq J.:** Childhood trauma, depression and negative symptoms are independently associated with impaired quality of life in schizophrenia. Results from the national FACE-SZ cohort. Schizophrenia research, 2017, 185: 173-181.
14. **Yildirim M.H., Yildirim E.A., Kaser M., Guduk M., Fistikci N., Cinar O., Yuksel S.:** The relationship between adulthood traumatic experiences and psychotic symptoms in female patients with schizophrenia. Comprehensive psychiatry, 2014, 55(8): 1847-1854.
15. **Üçok A., Bıkmaz S.:** The effects of childhood trauma in patients with first-episode schizophrenia. Acta Psychiatrica Scandinavica, 2007, 116(5): 371-377.
16. **Bennouna-Greene M., Bennouna-Greene V., Berna F., Defranoux L.:** History of abuse and neglect in patients with schizophrenia who have a history of violence. Child abuse & neglect, 2011, 35(5): 329-332.
17. **Read J., van Os J., Morrison A.P., Ross C.A.:** Childhood trauma, psychosis and schizophrenia: a literature review with theoretical and clinical implications. Acta Psychiatrica Scandinavica, 2005, 112(5): 330-350.
18. **Vallejos M., Cesoni O.M., Farinola R., Bertone M.S., Prokopez C.R.:** Adverse childhood experiences among men with schizophrenia. Psychiatric Quarterly, 2017, 88(4): 665-673.
19. **Rajkumar R.P.:** The impact of childhood adversity on the clinical features of schizophrenia. Schizophrenia research and treatment, 2015. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed>.
20. **Hirt V., Schalinski I., Rockstroh B.:** Decoding the impact of adverse childhood experiences on the progression of schizophrenia. Mental Health & Prevention, 2019, 13: 82-91.
21. **Hacıoğlu Yildirim M., Yildirim E.A., Kaser M., Guduk M., Fistikci N., Cinar O., Yuksel S.:** The relationship between adulthood traumatic experiences and psychotic symptoms in female patients with schizophrenia. Comprehensive psychiatry, 2014, 55(8): 1847-1854.
22. **Álvarez M.J., Masramon H., Peña C., Pont M., Gourdier C., Roura-Poch P., Arrufat F.:** Cumulative effects of childhood traumas: polytraumatization, dissociation, and schizophrenia. Community mental health journal, 2015, 51(1): 54-62.

Do redakcie došlo 12.6.2020.

Konspekt vypracovala

Mgr. Martina Petříková

E-mail: mm.petrikova@gmail.com